

Drentse levensstijl

Willem Foorhuis

● **Wie kent de volgende typering niet: De Drent van de zandgronden heeft een coöperatieve instelling, polarisatie - vooral binnen de eigen leefgemeenschap - zal hij vermijden. De Drent is afwachtend, gewend te overleggen en hij zal beslissingen niet in één keer nemen. Hij reageert niet enthousiast, neemt niet gauw initiatieven en hij zal zeker niet ongeraagd voorstellen doen. Hij maakt zich ondergeschikt aan de groep, familie, vereniging. Hij is derhalve open, behulpzaam en gastvrij ten aanzien van de leden van de leefgemeenschap; het dorp. Sterk leiderschap zal de Drent niet dulden. De Drent heeft geen sterk ontwikkeld klassebewustzijn. Aan de sociale kanten van het dorpsleven hecht hij grote waarde; het verenigingsleven is daarom sterk ontwikkeld. De Drent zal niet-Drentse invloeden moeilijk accepteren. Kunnen we deze stereotypen in een historisch kader plaatsen of is er sprake van een geïdealiseerd beeld?**

Boeren op arme grond

De historische kern van Drente is het zandplateau. Dit zandgebied, het zogenaamde Drents Plateau, gaf zijn gehele bevolking overeenkomstige bestaansmogelijkheden. Hierdoor ontstond in de loop der eeuwen het esdorpenlandschap dat karakteristiek is voor Drente. De verschillende elementen daarvan zijn de neerslag van een agrarische geschiedenis van vele eeuwen en zelfs millennia, toen de boer nog sterk afhankelijk was van wat de natuur hem te bieden had. De productieomstandigheden waren verre van ideaal. De grond was onvruchtbaar en dikwijls veel te nat. Daarenboven kampte de boer met een chronisch mesttekort. Er was nauwelijks voldoende mest om de es te bemesten. Het ontginnen van nieuwe gronden was dan ook schier onmogelijk. De mestaanvoer was afhankelijk van de veestapel. Om voldoende vee te kunnen houden was wintervoer van groot belang.

Doordat de hooilanden, vooral in Midden-Drente, beperkt van omvang waren en niet bemest konden worden, verkeerde men in een vicieuze cirkel. De grote kwetsbaarheid noodzaakte de boer tot een zo groot mogelijke risikospreiding. De enige mogelijkheid was de akkerbouw en de veehouderij over een zo groot mogelijk gebied uit te spreiden en dat kon in dit lege land. In 1630 had Drente ongeveer 22.000 inwoners, dat is gemiddeld acht per vierkante kilometer. In 1800 woonden er slechts 40.000 mensen (in 1900 waren dat er bijna 150.000 en nu telt Drente 430.000 inwoners).

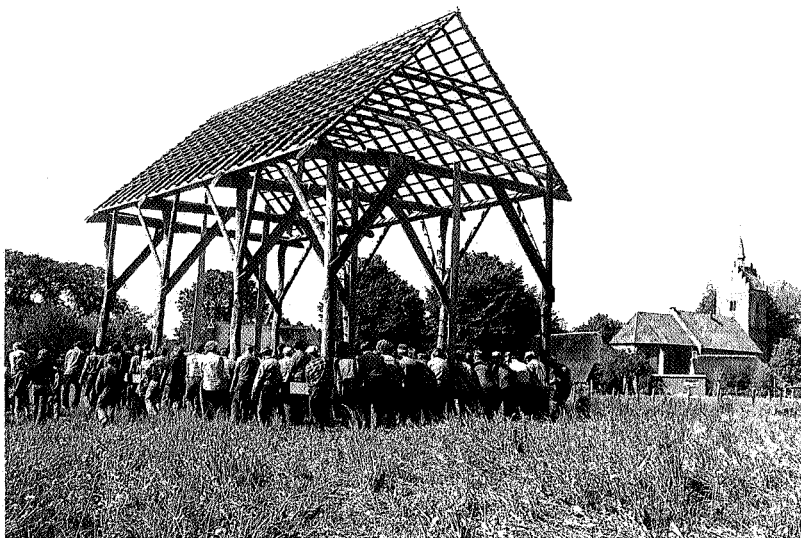
Noodgedwongen kollektivismen

In de loop der eeuwen ontwikkelden de inwoners van de Drentse zandgronden een eigen levensstijl. Deze levensstijl was sterk gebonden aan de bestaanswijze, die agrarisch was. Alles werd beoordeeld vanuit het oog van de agrariër, grond was

het produktiemiddel. We kunnen de dorpsgemeenschap beschouwen als een produktie-eenheid. Men werkte, noodgedwongen, nauw samen om het land te bewerken. Alles draaide om de landbouw. En dat in een landschap dat zich zeer moeilijk leende voor de voortbrenging van producten. Grote gebieden werden beheerd teneinde slechts kleine stukjes grond tot produktiviteit te brengen. Het beheer van die gronden diende op gemeenschappelijke wijze te geschieden en daar moesten afspraken over gemaakt worden. Men had een sterk kollektivismen wat in de bestaanswijze van de Drent is terug te vinden.

Deze omstandigheden die zich in het verleden voordeden, hebben toch enigszins de levensinstelling van de gemiddelde Drent bepaald. Het feit dat men gewend was om met elkaar samen te werken in buurschap of marke. Een Drent zal daarom niet gauw zijn mening geven of iets nieuws enthousiast ontvangen. Men is over het algemeen gematigd positief, men staat niet te springen om mee te doen. De Drent geldt als afwachtend, hij wil eerst zien hoe het loopt. Dit is geen algemeen boerendrag, de Drent is gewoon iets voorzichtiger. Hij is altijd gewend geweest om met een aantal zekerhe-

Schuurverslepen - old gebrauk - naoberplicht

den te werken. Spektakulaire snelle veranderingen waren niet mogelijk in dit landschap, althans in het verleden niet. De Drentse agrarische samenleving eiste stabiliteit. De marges waren immers beperkt. Men bewerkte een arm landschap.

Daarom was men in Drente gewend te overleggen, gewend om beslissingen niet in een keer te nemen. Eerst maar even afwachten. Naar buiten toe lijkt dit op gemoedelijkheid. Een gegeven wat geïdealiseerd is, vanuit het stedelijk cultuurpatroon vooral ten tijde van de Romantiek. Voor de burgerman was dit het ideale plattelandsleven en dat dan nog in een gezellig dorpje ook. Hij ontdekte het platteland in de 19e eeuw. Onder de invloed van de romantiek begon de nieuwe elite het agrarische leven te ontdekken (denk hierbij aan de schoolplaten).

Toch moeten we deze beelden niet overdrijven. Een Drent was natuurlijk niet zo individualistisch en kapitalistisch ingesteld als een boer op bijvoorbeeld de Groninger klei. Hij was even rationeel in de omgang met het eigen bezit als iedere ondernemer. Alleen de Groninger had meer mogelijkheden en kon zich daarom onafhankelijk opstellen.

Vervlakking plattelandskultuur

In het oude Drentse dorp trok men met elkaar op van geboorte tot dood. De wijze van leven veranderde vanaf het begin van de 20e eeuw. Grote ontginningswerkzaamheden vormden enorme oppervlakten heideveld om tot landbouwgrond. Kunstmest maakte het mogelijk de nieuw verworven, schrale bodem enigszins vruchtbaar te maken en te houden. Op deze buiten het dorp gelegen gronden vestigden zich pioniers. De eersten waren niet afkomstig uit de Drentse dorpen, maar kwamen van buiten de provincie; veelal uit Groningen en Friesland. Een pionier stond alleen. Hij had geen steun meer van een dorpsgemeenschap. Men moest een zelfstandige individualist zijn om zo'n onderneming aan te gaan. De Drent, gehecht aan zijn oude gebruiken, durfde zo'n stap nauwelijks aan. Ook ten aanzien van het gebruik van kunstmest keek hij eerst de kat uit de boom voordat hij z'n akkers ermee bestrooide. Dit gebeurde dan ook wel eens 's nachts om te voorkomen dat de buurman zou merken dat hij 'dat rare goedje ook al strooide'. Nadat de eerste pioniers zich op de grote

Albert Rademaker

Anloo

ontgunningen hadden gevestigd, kwamen ook de ontgunningen van de Drentse zandboeren op gang. Velen die vroeger boerenknecht waren geweest waagden de grote stap en begonnen voor zichzelf. Hun bedrijfje werd onder grote krachtingspanningen door landontginning vergroot.

Identiteitskrisis

Tijdens de laatste honderd jaar vonden er turbulente ontwikkelingen plaats in het leven van de Drent. Door heel Drente werden kanalen, straten en spoorwegen aangelegd. Evenals de nieuwe ontgunningen trokken ook de nieuwe Veenkoloniën behalve Drenten veel mensen van buiten de provincie. De boeren gingen over op nieuwe landbouwmethoden en zij brachten nieuwe produkten voort. Steeds meer bewoning vond plaats buiten het dorp. Het oude dorpsleven, dat tot in de vorige eeuw vrijwel onveranderlijk was, verdween voor het grootste deel en maakte langzamerhand plaats voor het moderne leven. Het was vooral in het interbellum dat de stedelijke invloeden zich aan het platteland begonnen op te dringen. De boerenbevolking, een in aantal relatief afnemende bevolkingsgroep, zal geleidelijk aan sociale en kulturele betekenis hebben ingeboet door de opkomst en de groeiende betekenis van andere sociaal-ekonomische groepen (o.a. de arbeiders-

groep in de samenleving). Het sociale isolement waarin een groot deel van de plattelandssamenleving in de 19e eeuw nog verkeerde, was geleidelijk verbroken en maakte mogelijk wat de socioograaf E.W. Hofstee het 'vervangen van een traditioneel door een modern-dynamisch cultuurpatroon' heeft genoemd. De openheid voor verandering die dit met zich meebracht, maakte het platteland gevoelig voor allerlei stedelijk-kulturele invloeden die velen allerminst als een onverdeelde zegen beschouwen, waardevol geachte elementen immers van de oude plattelandskultuur werden bedreigd of aangetast. Het gevolg was een sociale identiteitskrisis.

Wie tegenwoordig rondkijkt in de Drentse dorpen op de hoge zandgronden zal soms met moeite door de nieuwbouw het oude esdorp nog kunnen herkennen. Enkele grote boerderijen met rieten daken, de brink met de hoogopgaande eiken en de es zijn sporen die herinneren aan de oorspronkelijke bestaanswijze van het dorp.

De foto's bij dit artikel zijn afkomstig uit het zeer fraaie fotoboek 'Anloo in het Landschap Drenthe' vormgegeven door Albert Rademaker. Nog enkele exemplaren van dit document zijn verkrijgbaar bij de VVV van Anloo voor de prijs van slechts f 25,-.